

ใบความรู้ - หน่วยการเรียนรู้ที่ 4
การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา (Educational Resource Management)

1. ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรทางการศึกษา

1.1 ความหมายของทรัพยากรทางการศึกษา

ในการดำเนินกิจกรรมหรือภาระหน้าที่ขององค์กรหรือหน่วยงานใด ๆ ก็ตามจะต้องอาศัยสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นตัวกลางที่จะทำให้กิจกรรมบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ สิ่งนั้นคือ ทรัพยากร

วิจิตร ศรีสอ้าน (2534, น. 43) กล่าวว่า ทรัพยากรการศึกษาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้การบริหารการศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอ ต้องได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานมากพอ ต้องมีวัสดุสิ่งของตามความต้องการของโครงการแผนงานและต้องมีระบบบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพ

รุ่ง แก้วแดง (2545) ได้ให้ความจำกัดความของทรัพยากรไว้ว่า คือ ความรู้ทุกเรื่องที่มีในชุมชน หากผู้บริหารยังมีความคิดแบบเดิม ในมุมมองที่แคบ ๆ ว่า ทรัพยากรหมายถึง เงินงบประมาณก็จะเห็นแต่ความยากจนของชุมชนชนบทและชุมชนแออัดในเมือง มองไม่เห็นโอกาสที่จะพัฒนา ทั้งจำแนกทรัพยากรออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ทรัพยากรที่เป็นตัวเงินได้แก่งบประมาณที่ได้จากส่วนกลางหรือเป็นเงินบริจาคจากผู้ศึกษามีข้อคิดเห็นว่า โรงเรียนเล็กๆที่ตั้งอยู่ในชนบท ห่างไกลกันดาร และขาดแคลนตามชายขอบของภาคต่างๆ งบประมาณที่ได้รับจากภาครัฐบาลตามรายหัวของจำนวนนักเรียนเมื่อนักเรียนน้อยงบประมาณย่อมได้น้อยด้วย ต้องบริหารโรงเรียนบนความขาดแคลน จะหวังพึ่งการบริจาคเงินจากชุมชนที่อยู่รอบๆ บริเวณโรงเรียนก็ยากเต็มที เพราะชุมชนก็มีความขาดแคลน ฉะนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความสามารถในการจัดการ จะต้องไม่พูดเฉยๆ ที่จะสะท้อนปัญหาของการบริหารแบบเก่าที่ว่า ขาดคน ขาดเงิน

2. ทรัพยากรที่ไม่ใช่ตัวเงิน เป็นความร่วมมือที่ได้รับ เช่น บริจาคเวลา ความรู้ความคิด คำแนะนำ บริการ แหล่งเรียนรู้และวัสดุต่างๆ เพื่อนำมาใช้จัดการเรียนการสอน

ชัยอนันต์ สมุทวาณิช (2543, น. 6) ให้ความหมายของทรัพยากรการศึกษาไว้เป็น 2 แนว คือ

1. ความหมายที่แคบของทรัพยากรการศึกษา หมายถึงปัจจัยนำเข้าที่นำไปใช้เพื่อการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทภายในสังคม ปัจจัยนำเข้าส่วนใหญ่จะเป็นรูปของงบประมาณ รายจ่ายเกี่ยวกับการปฏิบัติงานประจำ เช่น เงินเดือน ค่าตอบแทน ค่าใช้จ่าย วัสดุอุปกรณ์ และการลงทุน

2. ความหมายที่กว้างกว่าของทรัพยากรการศึกษา หมายถึง ปัจจัยนำเข้าและปัจจัยกระบวนการในการแปรเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าเข้านั้น ให้บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความสามารถในการระดมสรรพกำลังในสังคมเข้ามาสนับสนุนเกื้อหนุนการศึกษาในรูปแบบต่างๆ การสละเวลามาให้ทางราชการของบุคคลในสังคม ซึ่งไม่ใช่ครูอาจารย์ประจำ นอกจากนี้ ทรัพยากรการศึกษายังหมายถึง ทรัพยากรมนุษย์ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับการให้บริการทางการศึกษา ตลอดจนสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ ดาวเทียม อินเทอร์เน็ต ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549, น. 4) ให้ความหมายของทรัพยากรการศึกษาว่า หมายถึง ทรัพยากรที่ไม่ใช่เงิน (non-financial resources) และทรัพยากรการเงิน (financial resources) ทรัพยากรที่ไม่ใช่เงินครอบคลุมปัจจัยหลักๆ คือ ที่ดิน แรงงาน ทุน และการประกอบการตามนี้ ทรัพยากรการศึกษาจึงรวมถึง บุคลากร ที่ดิน อาคาร สิ่งก่อสร้าง วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน นอกจากนี้ทรัพยากรการศึกษายังหมายถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับการให้บริการทางการศึกษา ตลอดจนวิทยุ โทรทัศน์ ดาวเทียม อินเทอร์เน็ตที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษา

สุทิวรรณ ตันติรจนาวงศ์ (2546, น. 51) สรุปความหมายของทรัพยากรการศึกษา ว่า หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ในการบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษา โดยมีองค์ประกอบพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ ข้อมูล สารสนเทศและเทคโนโลยี รวมทั้งการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้ สถานศึกษาทุกระดับสามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการของสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, น. 99) ให้ความหมายของทรัพยากรการศึกษา ครอบคลุมถึง ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งรวมถึงครูและบุคลากรทางการศึกษา สื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ดิน อาคารสถานที่ และเวลาที่บุคคลในสังคม สละให้กับการศึกษาด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549, น. 4) ที่ให้ความหมายของทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาว่าหมายถึง ทรัพยากรที่ไม่ใช่เงิน (Non-financial resources) และทรัพยากรทางการเงิน

โดยสรุปแล้ว การบริหารทรัพยากรการศึกษา หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้าที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา และทำให้การจัดการศึกษาสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ทั้งในรูปที่เป็นตัวทรัพยากรเงิน และไม่ใช้ทรัพยากรเงิน ซึ่งได้แก่ คน วัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูล สารสนเทศ เทคโนโลยี ระบบบริหารจัดการ ที่ดิน อาคารสถานที่และรวมถึงเวลาที่บุคคลในสังคมใช้ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้

1.2 ความสำคัญของทรัพยากรทางการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ระบุว่า ทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการปฏิรูปทางการศึกษา การจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ระดมทรัพยากรทางการศึกษาจากแหล่งต่างๆมาใช้ในการจัดการศึกษา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540) กล่าวว่า บทบาทของทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนที่มีความสำคัญ 2 ด้าน คือ ด้านปริมาณและด้านคุณภาพ ด้านปริมาณของทรัพยากรมีผลต่อการดำเนินกิจกรรม เพราะหากทรัพยากรมีเพียงพอ การดำเนินกิจกรรมต่างๆก็จะดำเนินการไปอย่างมีคุณภาพ ตรงกันข้ามถ้าหากขาดทรัพยากรหรือทรัพยากรมีไม่เพียงพอแล้วการดำเนินกิจกรรมก็ไม่สามารถบรรลุเป้าหมาย หรือมีประสิทธิภาพได้ และด้านคุณภาพของทรัพยากรมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมขององค์กรมีนัยคล้ายคลึงกับปริมาณของทรัพยากรที่ได้ กล่าวมาแล้วประสิทธิภาพของกิจกรรม คุณภาพของทรัพยากรจะมีผลต่อประสิทธิภาพ

หากจะพิจารณาถึงบทบาทของทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรแล้วมีหลายประการ โดยสามารถพิจารณาบทบาทความสำคัญของทรัพยากรใน 2 ด้าน ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรมีผลต่อการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของกิจกรรมถ้าหากทรัพยากรมีเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรมขององค์กร จะดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกันข้ามถ้าหากปริมาณของทรัพยากรมีไม่เพียงพอ การดำเนินงานจะไม่มีประสิทธิภาพ

2. ประสิทธิภาพของกิจกรรม ถ้าหากปริมาณของทรัพยากรมีไม่เพียงพอ การดำเนินกิจกรรมก็อาจจะไม่บรรลุเป้าหมายได้ ถ้าหากการดำเนินกิจกรรมเหมือนกับการวิ่งของรถยนต์ ซึ่งจะต้องใช้น้ำมัน ถ้าหาก

น้ำมันไม่เพียงพอ รถยนต์ก็ไม่สามารถวิ่งถึงจุดหมายได้ฉันใดการดำเนินกิจกรรมขององค์กรก็เช่นนั้น ถ้าหากขาดทรัพยากรหรือทรัพยากรไม่เพียงพอแล้วการดำเนินกิจกรรมให้บรรลุหรือสำเร็จภายในเวลาที่จำกัดด้านคุณภาพ คุณภาพของทรัพยากรมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมขององค์กรมีนัยคล้ายคลึงกับปริมาณของทรัพยากรตั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ

ประสิทธิภาพของกิจกรรม คุณภาพของทรัพยากรจะมีผลต่อประสิทธิภาพของกิจกรรมค่อนข้างสูงในบางครั้ง แม้ทรัพยากรจะมีจำนวนมาก แต่ถ้าหากเป็นทรัพยากรที่ปราศจากคุณภาพของการดำเนินการ กิจกรรมก็ปราศจากประสิทธิภาพได้ เช่น ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนนั้นจะบรรลุเป้าหมาย คือ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนสูง

ประสิทธิผลของกิจกรรม คุณภาพของกิจกรรมหรือประสิทธิผลขององค์กรมีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูงกับคุณภาพของทรัพยากร ถ้าหากการดำเนินกิจกรรมใดทรัพยากรมีคุณภาพไม่ดี ประสิทธิผลอาจจะไม่มีแต่จะค่อนข้างต่ำกว่าการมีทรัพยากรที่มีคุณภาพสูง

คุณภาพของกิจกรรม คุณภาพของกิจกรรมมีความสัมพันธ์เป็นอย่างมากกับคุณภาพของทรัพยากร ถ้าหากการดำเนินกิจกรรมใดได้ทรัพยากรที่มีคุณภาพสูงคุณภาพของกิจกรรมก็จะดีไปด้วย จากตัวอย่างจัดการเรียนการสอน หากได้ผู้สอนซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณวุฒิประสบการณ์สูง ก็จะทำให้ผู้สอนสามารถคิดหาวิธีการสอนที่ดีที่เหมาะสมกับผู้เรียนอันจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จสูงไปด้วย

สุทิวรรณ ตันตริจนาวงศ์ (2546, น. 50-51) กล่าวถึงความสำคัญของทรัพยากรการศึกษาไว้ดังนี้

1. เป็นปัจจัยพื้นฐานในการบริหารและจัดการศึกษา การบริหารจัดการศึกษาต้องใช้สิ่งสนับสนุนอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ เงิน วัสดุอุปกรณ์ ข้อมูลสารสนเทศ ถ้าปราศจากทรัพยากรพื้นฐานเหล่านี้ การบริหารจัดการศึกษาก็เกิดขึ้นไม่ได้

2. เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการศึกษา การพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต้องพัฒนาที่ทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกที่จะต้องพัฒนาในการบริหารการศึกษา

3. ทรัพยากรการศึกษาจะทำให้สถานศึกษามีระบบการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ เพราะมีการปรับปรุงการใช้ทรัพยากรการศึกษาในการกิจงานของโรงเรียน ทั้งด้านการบริหารทั่วไป ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ทรัพยากรการศึกษา จะทำให้มีระบบบริหารจัดการสถานศึกษาทันสมัย อิสระคล่องตัว เนื่องจากมีระบบข้อมูล วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีมาใช้ในการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

5. ทรัพยากรการศึกษามีประโยชน์ในการวิเคราะห์และการตัดสินใจในการจัดการศึกษาในภาพรวม และในระดับสถานศึกษาได้ประโยชน์สูงสุด

6. ทรัพยากรการศึกษา ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกส่วนของทุกสังคม โดยการระดมทรัพยากรทุกด้าน เช่น บุคลากร งบประมาณ การเงิน ทรัพยากรจากภาครัฐเอกชนและชุมชน วัสดุอุปกรณ์ จากภาครัฐ เอกชนและชุมชน มาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา

ปรีชา คัมภีร์ปกณ์ (2549, น. 7) กล่าวถึงความสำคัญของทรัพยากรการศึกษาว่า ทรัพยากรเป็นตัวกลางหรือตัวกระตุ้นที่ทำให้กิจกรรมขององค์กรหรือหน่วยงานดำเนินไปได้ และทรัพยากรจะมีบทบาทต่อกิจกรรมหรือการดำเนินการกิจขององค์กร หรือหน่วยงานทั้งในด้านของปริมาณและคุณภาพ

สรุปได้ว่า การบริหารทรัพยากรทางการศึกษามีความสำคัญ เนื่องจากการดำเนินการให้การจัดการศึกษามีปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินการที่เหมาะสม เพียงพอ กับบริบททางการศึกษา ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินการทางการศึกษาตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ขอบข่ายของการบริหารทรัพยากรการศึกษา

Bender (1983, อ้างถึงใน ปรีชา คัมภีร์ปรกรณ์, 2547, น. 8-10) กล่าวถึงขอบข่ายของการบริหารทรัพยากรว่า มี 2 แนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์ แบ่งทรัพยากรเพื่อการดำเนินกิจกรรมด้านเศรษฐกิจออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) ทรัพยากรมนุษย์
2) ทรัพยากรทางกายภาพ ประกอบด้วย ที่ดิน เครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องมือ และ วัสดุ/หรือพลังงาน

3) ทรัพยากรการเงิน ได้แก่ เงิน และสิ่งอื่น ๆ ที่สามารถใช้แทนเงินได้

4) ข้อสนเทศ เช่น ข้อมูล ความรู้ Software Hardware

2. แนวคิดทางการบริหาร มีแนวคิดที่แตกต่างกัน 3 แนวคิด คือ

แนวคิดที่หนึ่ง มี 4 ประการ เรียกว่า “4 Ms” ได้แก่ คน (Men) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และ การจัดการ (Management)

แนวคิดที่สอง มี 3 ประการ เรียกว่า “3 Ms” ได้แก่ คน (Men) เงิน (Money) และ การจัดการ (Management)

แนวคิดที่สาม มี 6 ประการ เรียกว่า “6 Ms” ได้แก่ คน (Men) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) วิธีการ (Method) ตลาด (Market) และ เครื่องจักรกล (Machine)

สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์ (2546, น. 52) กล่าวถึงขอบข่ายของการบริหารทรัพยากรการศึกษาว่า ครอบคลุมทรัพยากร 4 ประเภท ได้แก่

1. ทรัพยากรบุคคล หมายถึง บุคลากร ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง รวมทั้งบุคลากรภายนอกสถานศึกษาเป็นวิทยากรท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน ที่มีความสามารถในแต่ละอาชีพ เช่น ช่างนา ช่างสวน ช่างไร่ ภูมิศาสตร์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ศึกษานิเทศก์ เป็นต้น

2. ทรัพยากรการเงิน หมายถึงเงินทุนที่ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งได้มาจากการสนับสนุนของรัฐ เรียกว่าเงินงบประมาณตั้งแต่หมวดเงินเดือน หมวดที่ดินและสิ่งก่อสร้างและเงินนอกงบประมาณ เป็นเงินรายได้ที่มาจากภาษีเงินบำรุงการศึกษาหรือเงินเดือน รวมทั้งเงินที่ได้มาจากการบริจาคเงินเหล่านี้ นำมาใช้จ่ายตามแผนงานโครงการของสถาบันการศึกษา

3. ทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์ หมายถึงเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องอำนวยความสะดวก วัสดุที่ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา เช่นวัสดุที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เครื่องมือในการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เครื่องมือคอมพิวเตอร์ วิทยุ เทป โทรทัศน์ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

4. ทรัพยากรที่เป็นข้อมูล สารสนเทศ และเทคโนโลยี หมายถึงข้อมูลที่ได้จากการสำรวจข้อมูลทางการเรียน และจากรายงานข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการวางแผนการบริหารจัดการศึกษา การติดตามประเมินผล

สังวาลย์ วุฒิสเลลา (2548, น.25) กำหนดขอบข่ายของทรัพยากรทางการศึกษาออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ทรัพยากรทางบุคคล หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น พ่อแม่ หรือ ผู้ปกครองของ นักเรียนที่มีความสามารถ ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการ ครูอาจารย์โรงเรียนอื่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

2. ทรัพยากรทางวัสดุอุปกรณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง สถานที่ราชการสถานที่ประกอบการ บ้านเรือน โสตทัศนูปกรณ์ในหน่วยงานต่าง ๆ ศูนย์วัฒนธรรม วัด โบสถ์ เป็นต้น
3. ทรัพยากรทางสังคม หมายถึง ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนใน ชุมชน กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น
4. ทรัพยากรทางการเงิน หมายถึง ทรัพยากรในรูปการเงินทั้งโดยทางตรงและ ทางอ้อม เพื่อสนับสนุน โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, น. 99) แบ่งประเภทของทรัพยากรทางการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท ใหญ่ ๆ คือ ทรัพยากรที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งทรัพยากรที่ไม่เป็นตัวเงินนี้ รวมถึงครู บุคลากรทางการศึกษา สื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ดิน อาคารสถานที่ และเวลาที่บุคคลในสังคม สละให้กับการศึกษา

จากข้อบ่งชี้ที่กล่าวถึงข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ข้อบ่งชี้ของทรัพยากรทางการศึกษา คือ 4M 2T 1I ซึ่งได้แก่

1. Men หมายถึงทรัพยากรบุคคล เช่น ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา บุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถส่งเสริมสนับสนุน หรือร่วมมือเป็นกำลังในการจัดการศึกษา
2. Money หมายถึงทรัพยากรที่เป็นตัวเงิน งบประมาณ หรือ ทุน ทั้งจากภาครัฐ เอกชน ชุมชน สังคม ที่หน่วยงานทางการศึกษาสามารถนำมาใช้เป็นทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาได้
3. Materials หมายถึง หมายถึงเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องอำนวยความสะดวก วัสดุที่ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา และรวมถึงอาคารสถานที่ ที่ใช้ในการจัดการศึกษา
4. Management หมายถึง การบริหารจัดการ ที่ช่วยให้การจัดการศึกษาดำเนินไปได้ตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ
5. Technology หมายถึง สิ่งที่มนุษย์พัฒนาขึ้นจากฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อช่วยให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จได้ดีขึ้น ซึ่งหมายรวมถึง (1) เทคโนโลยีในลักษณะที่เป็นกระบวนการ (process) เช่น เทคนิควิธีการบริหาร เทคนิควิธีการสอน เป็นต้น (2) เทคโนโลยีในลักษณะที่เป็นผลผลิต(product) เช่น เครื่องฉายภาพทึบแสง วิทยู โทรทัศน์ เป็นต้น และ (3) เทคโนโลยีในลักษณะผสมของกระบวนการและผลผลิต (process and product) เช่น คอมพิวเตอร์ สื่อ CAI เทคโนโลยีชีวภาพ เป็นต้น
6. Time หมายถึง เวลาที่ใช้เพื่อการจัดการศึกษา ซึ่งเวลาเป็นทรัพยากรที่มีความพิเศษกว่าทรัพยากรอื่น ๆ เนื่องจากเป็นสิ่งที่จำกัด ผ่านไปแล้วไม่สามารถเรียกคืนได้ เป็นสิ่งที่ทุกคนมีเท่าเทียมกัน และเป็นสิ่งที่อยู่เฉยๆ ก็สูญหายไป ซึ่งการจัดการศึกษาต้องใช้เวลาในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะที่ต้องการ ดังนั้นประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาจึงขึ้นกับประสิทธิภาพในการบริหารเวลาด้วย
7. Information หมายถึง สารสนเทศที่ใช้เพื่อการจัดการศึกษา เช่น จำนวนนักเรียน สถิติการขาดเรียน ข้อมูลพื้นฐานของบุคลากร รวมทั้ง ข่าวสารต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษา

3. แหล่งทรัพยากรทางการศึกษา

ปราชญ์ กล้าผจญ (2542) ได้จำแนกทรัพยากรเพื่อจัดการการศึกษาเป็น 5 ประเภทคือคนเงิน วัสดุ เครื่องมือ และการจัดการ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540) ได้เสนอความเห็นไว้ คือ ในทางการบริหารการศึกษา 4m's คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และการจัดการ (Management) เป็น

ทรัพยากรที่เป็นปัจจัยพื้นฐานเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การบริหารการศึกษาจะสำเร็จตามเป้าหมายต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพและปริมาณพอเพียง ต้องได้รับ

วิชัย ราษฎร์ (2543) จำแนกแหล่งทรัพยากรการศึกษาที่มีอยู่ในชุมชนและท้องถิ่น เป็น 3 ประเภทคือ

1. ทรัพยากรบุคคลในแต่ละท้องถิ่นจะประกอบด้วยบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ ความถนัดพิเศษในวิชาการต่างๆอาทิพ ศาสนา วัฒนธรรม การปกครองการสาธารณสุข เป็นต้น ทรัพยากรบุคคลอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

วิทยากรท้องถิ่น ได้แก่ ผู้มีถิ่นฐานบ้านเรือนและประกอบอาชีพอยู่ในท้องถิ่นนั้น ได้แก่ ข้าราชการ พ่อค้า ชวนา ชาวไร่ ชาวสวน พระสงฆ์ เป็นต้น

วิทยากรผู้มาเยี่ยมได้แก่บุคคลในท้องถิ่นที่มาเยี่ยมหรือเป็นแขกของชุมชนเป็นครั้งคราว ครูครวจพิจารณาบุคคลเหล่านี้มาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียนเป็นครั้งคราว เช่น ศึกษานิเทศก์ พัฒนาการเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เป็นต้น

2. ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งครูสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน โดยทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ถูกต้อง และซาบซึ้งในคุณค่าเหล่านั้น เช่น แม่น้ำ ลำคลอง อ่าว ทะเล ป่าไม้ ภูเขา ดิน แร่ น้ำตก พืช สัตว์ในท้องถิ่น เป็นต้น

สุมาลี สังข์ศรี (2543) แบ่งประเภทของทรัพยากรหรือทรัพยากรทางการศึกษาในชุมชนเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ทรัพยากรประเภทบุคคล ทรัพยากรประเภทบุคคลนี้ครอบคลุมบุคลากรทุกเพศทุกวัยในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ อาจจะเป็นบุคคลเพียงคนเดียวหรือเป็นกลุ่มบุคคล เป็นกรรมการ เป็นองค์การต่างๆ ในชุมชนก็ได้ที่สามารถให้ประโยชน์ในด้านต่างๆแก่ชุมชน ในแต่ละชุมชนมีทรัพยากรบุคคลในหลายลักษณะ เช่น ครู พระ หมอ ยาแผนโบราณ ช่างฝีมือในด้านต่างๆ เยาวชนบุคคลวัยแรงงาน ผู้เฒ่าผู้แก่ที่สืบทอดประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ของสังคม และจะรวมไปถึงองค์การต่างๆในท้องถิ่น ได้แก่ กรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล ตลอดจนบุคลากรของหน่วยงานต่างๆที่ไปปฏิบัติหน้าที่ชุมชน เช่น เจ้าหน้าที่เกษตร เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักพัฒนาชุมชน ฯลฯ และการที่ชาวบ้านทั่วไปในหมู่บ้านมารวมมือร่วมแรงกันประกอบกิจกรรมของหมู่บ้าน ถือได้ว่าเป็นตัวอย่างของความร่วมมือ

2. ทรัพยากรประเภทวัตถุและอาคารสถานที่ ทรัพยากรประเภทนี้ ครอบคลุมวัสดุสิ่งของและอาคารสถานที่ทุกชนิดที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ซึ่งอาจนับได้ตั้งแต่ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ในครัวเรือน เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ตลอดจนกระทั่งเอกสารสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ เครื่องรับวิทยุ เครื่องรับโทรทัศน์ ครอบคลุมไปถึงอาคารสถานที่สิ่งก่อสร้าง โบราณวัตถุ โบราณสถานต่างๆ เช่น เงินสมัยต่างๆ พระพุทธรูป วัด

3. ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประเภทนี้ครอบคลุมถึงสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นเอง หรือมีอยู่ตามธรรมชาติ ในแต่ละชุมชน แต่ละท้องถิ่นอาจจะมีแตกต่างกันไป ทรัพยากรนี้ ได้แก่ ดิน น้ำ ทะเล ภูเขา ป่าไม้ พืชต่างๆ ต้นน้ำ ลำธาร น้ำมันเชื้อเพลิง สัตว์ต่างๆ ฯลฯ

อุทัย บุญประเสริฐ (2537) ได้แบ่งประเภทของทรัพยากรทางการศึกษาออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย สิ่งที่เป็นสภาพตามธรรมชาติ เช่น แสงแดดน้ำ อากาศ แผ่นดิน ที่ดิน สัตว์ พืช ป่า ภูเขา แร่ธาตุต่างๆ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอื่นๆ ในท้องถิ่นนั้นๆ

2. ทรัพยากรบุคคล ซึ่งได้แก่ ประชาชนหรือบุคคลประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นโดยเฉพาะ และบุคคลจากท้องถิ่นอื่นที่มาเยี่ยมเยียนหรือผู้ที่มาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนในบางโอกาส เช่น พระเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร เจ้าหน้าที่อนามัย พ่อค้า เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น

3. ทรัพยากรในลักษณะที่เป็นสถาบันในท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรต่างๆ เช่น วัดตลาด ห้องสมุด ประชาชน สถานีอนามัย ศาลาประชาคม เทศบาล กลุ่มการเมือง เป็นต้น

4. ทรัพยากรทางเทคนิค หมายถึง สิ่งที่แสดงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านต่างๆ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ของมนุษย์ ช่วยทำให้เด็กเกิดจินตนาการ เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์

5. ทรัพยากรในรูปกิจกรรมของท้องถิ่น อาจเป็นกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ การปฏิบัติงานของสถานที่ราชการหรือหน่วยงานต่างๆ กิจกรรมและความเคลื่อนไหวเพื่อแก้ปัญหาและปรับปรุงสภาพต่างๆ ในท้องถิ่น ซึ่งโรงเรียนอาจนำนักเรียนไปทัศนศึกษาหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้ เช่น การรณรงค์เพื่อความสะอาด การส่งเสริมสนับสนุนการออกเสียงเลือกตั้งและกระบวนการประชาธิปไตย ท้องถิ่น การปรับปรุงแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของชุมชน เป็นต้น

6. ทรัพยากรด้านการเงิน หมายถึง ทรัพยากรในรูปการเงินทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมเพื่อสนับสนุนโครงการและกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

สุรชาติพิทย์ งามนิล (2538) จำแนกทรัพยากรทางการศึกษาได้ 4 ประเภท คือ

1. ทรัพยากรทางบุคคล เช่น ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน พ่อแม่หรือผู้ปกครองนักเรียนที่มีความรู้ความสามารถ ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการ ครู อาจารย์ โรงเรียน ผู้นำท้องถิ่นด้านปกครอง ผู้นำศาสนา ผู้ประสบผลสำเร็จในการประกอบวิชาชีพ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เป็นต้น

2. ทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น ดิน แร่ แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ฯลฯ

3. ทรัพยากรทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สถานที่ราชการ สถานประกอบการ สถานประกอบการ อาชีพอิสระ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ฯลฯ

4. ทรัพยากรทางสังคม เช่น ประเพณีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในชุมชนกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ฯลฯ

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ ได้กล่าวถึงแหล่งที่มาของทรัพยากรการศึกษาไว้ว่า ทรัพยากรการศึกษามีหลายแหล่งที่มาด้วยกันดังนี้

1. งบประมาณแผ่นดิน สถานศึกษาที่เป็นของราชการ งบประมาณแผ่นดินถือว่าเป็นแหล่งทรัพยากรแหล่งใหญ่ที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรทางการเงิน โดยรวมเงินไว้ทุกหมวดตั้งแต่หมวดเงินเดือน ค่าจ้าง จนถึงหมวดที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ปัจจุบันนี้การจัดสรรเงินงบประมาณรัฐบาลพยายามจัดให้ตามโครงการต่างๆ

2. เงินนอกงบประมาณ นอกจากเงินรายได้แผ่นดินแล้ว บางสถาบันการศึกษายังมีรายได้ของตัวเองโดยเฉพาะ เช่น เงินบำรุงการศึกษา หรือเงินอื่นๆ ซึ่งเงินเหล่านี้เป็นเงินที่สถานศึกษาสามารถจัดหามาได้ และสามารถจัดทำโครงการ เพื่อใช้ในกิจกรรมของโรงเรียนได้

3. เงินจากการลงทุน สถาบันการศึกษาที่เป็นเอกชน แหล่งเงินรายได้ส่วนใหญ่มาจากการลงทุนของเจ้าของกิจการซึ่งอาจจะเป็นเอกชน มูลนิธิ สมาคม ก็ได้เงินนี้มาใช้ในการดำเนินกิจการทั้งปวงของสถานศึกษา นั้นรวมกันกับเงินรายได้ที่เรียกเก็บจากผู้เรียน

4. ทรัพยากรจากชุมชน ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีความสำคัญมากสถาบันการศึกษาจะได้รับการสนับสนุนทรัพยากรแทบทุกประเภทจากชุมชน แหล่งทรัพยากรของชุมชน ประกอบด้วยบุคคล องค์กรต่างๆ เช่น สมาคม มูลนิธิ องค์กรกุศลต่างๆ ทรัพยากรจากชุมชน ที่ให้แก่สถาบันการศึกษา อาจจะเป็น 2 รูปแบบ คือ

4.1 รูปแบบที่ 1 เป็นการให้แก่บุคคลโดยตรง เช่น ให้ทุนอุดหนุนในการศึกษาการศึกษาค้นคว้า เป็นต้น

4.2 รูปแบบที่ 2 ให้การสนับสนุนแก่สถาบันโดยส่วนร่วม เช่น การให้วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ต่างๆ คำว่าชุมชนที่ให้การสนับสนุน มิได้จำกัดอยู่เฉพาะชุมชนที่สถาบันการศึกษาตั้งอยู่ก็สามารถให้การสนับสนุน

5. แหล่งทรัพยากรจากต่างประเทศ เป็นแหล่งสนับสนุนในรูปของทุนผู้เชี่ยวชาญหรือวัสดุ อุปกรณ์ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ¹ ได้มีข้อบัญญัติไว้เกี่ยวกับทรัพยากรการศึกษา ดังนี้

หมวด 1 มาตรา 9 เน้นข้อ 5 ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาหมวด 7 มาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษาทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำประสบการณ์ ความรู้ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาหมวด 5 มาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน เอกชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้ในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสมทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดฯ

2. ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันทางสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา ตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ทั้งนี้ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าว โดยการสนับสนุน การอุดหนุนและการใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษี ตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนด

สำนักงานการปฏิรูปการศึกษา (2544) การจัดการศึกษาเป็นการลงทุนเพื่ออนาคตเนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และการศึกษาเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน สังคมจะได้ประโยชน์อย่างยิ่ง หากสมาชิกสังคมมีคุณภาพ แต่ในการลงทุนเพื่อการศึกษาต้องเปิดโอกาสให้ทุกส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมและในการลงทุนของรัฐบาลนั้น จำเป็นอย่างยิ่งต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดสรรทรัพยากรและการบริหารจัดการทรัพยากร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนและสังคม

กล่าวโดยสรุปทรัพยากรทางการบริหารการศึกษานั้นมีอย่างน้อยที่สุด 3 แหล่งใหญ่ คือ

1. จากภาครัฐบาล ได้จากงบประมาณแผ่นดิน เงินสนับสนุนจากภาครัฐ
2. จากเอกชน เช่น จากการลงทุน การบริจาคช่วยเหลือสนับสนุนจากทั้งชุมชนหรือหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศ
3. รายได้จากการดำเนินงานของหน่วยงานทางการศึกษาเอง เช่น เงินค่าบำรุงการศึกษา ค่าหน่วยกิต ค่าลงทะเบียน ค่าจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์การศึกษาที่ผลิตจากสถาบันนั้น

4. หลักการในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา

นักวิชาการนำเสนอหลักการบริหารทรัพยากรการศึกษา ไว้ดังนี้

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553, น.6) ได้เสนอหลักในการบริหารงานวิชาการ ว่า ควรประกอบด้วย หลักสองประการ สรุปได้ ดังนี้

1. หลักแห่งประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การได้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยไม่เพิ่มการลงทุน นั่นคือ นักเรียนนักศึกษาที่มีคุณภาพตามจุดหมายของหลักสูตร ไม่ลาออกกลางคัน ไม่เรียนเกินเวลาหรือช้ากว่ากำหนด
2. หลักแห่งประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ผลผลิตได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ นั่นคือ นักเรียน นักศึกษามีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรทั้งด้านความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ (2549, น. 13-15) ได้เสนอหลักในการบริหารทรัพยากร ว่าควรประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ หลักความเสมอภาค หลักประสิทธิภาพ และ หลักประสิทธิผล ดังสาระสำคัญที่สรุปได้ต่อไปนี้

1. หลักความเสมอภาค เป็นหลักที่ผู้บริหารทรัพยากรทางการศึกษาต้องยึดถืออย่างเคร่งครัด และควรเน้นความเสมอภาคด้านคุณภาพ มากกว่าความเสมอภาคด้านโอกาส โดยความเสมอภาคในด้านคุณภาพเป็นการตอบคำถามว่า เราจะบริหารอย่างไรจึงจะทำให้หน่วยงานหรือองค์กรและผู้รับบริการได้รับบริการที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน

Monk (1990, อ้างถึงใน ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์, 2549, น. 14-15) แบ่งความเสมอภาคออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 ความเสมอภาคในแนวนอน (Horizontal equity) ได้แก่การที่นักเรียนกลุ่มและภาวะเหมือนกันจะได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน (ตัวอย่างเช่น นักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเหมือนกัน ได้รับตำรา สื่อ และอุปกรณ์การเรียนการสอนในเชิงปริมาณที่เท่ากันอย่างทั่วถึง ซึ่งความเสมอภาคลักษณะนี้สามารถเรียกได้ว่าความเสมอภาคแบบเสมอกัน: ผู้เขียน)

1.2 ความเสมอภาคในแนวตั้ง (Vertical equity) ได้แก่การกระทำกับนักเรียนที่แตกต่างกัน ออกไป (ตัวอย่างเช่น นักเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารและขาดแคลนสาธารณูปโภค ได้รับการจัดสรรงบประมาณให้สูงกว่านักเรียนที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีสาธารณูปโภคสมบูรณ์ หรือ นักเรียนพิการได้รับสวัสดิการมากกว่านักเรียนที่มีร่างกายปกติ ซึ่งความเสมอภาคลักษณะนี้สามารถเรียกได้ว่าความเสมอภาคแบบเป็นธรรม: ผู้เขียน)

2. หลักประสิทธิภาพ เป็นหลักการที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรโดยคำนึงถึงความประหยัด ความคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งทรัพยากรคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ที่ดิน อาคารสถานที่ เทคโนโลยี สารสนเทศ และรวมถึงทรัพยากรเวลา

3. หลักประสิทธิผล เป็นหลักการที่มุ่งเน้น “ความสำเร็จ” ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นการใช้ทรัพยากรใดๆ ผู้ใช้จะต้องคำนึงถึงความสำเร็จที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความสูญเปล่าของการใช้ทรัพยากร

5. บทบาทของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรการศึกษา

ผู้บริหารนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการบริหารทรัพยากรการศึกษา เนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาทั้งหมดในโรงเรียน ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารทรัพยากรการศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ (2547, น. 23-24) กล่าวว่า ผู้บริหารเป็นทั้งผู้ใช้และผู้แสวงหาทรัพยากรทางการศึกษา ซึ่งผู้บริหารควรมีบทบาทและภารกิจในการบริหารทรัพยากรการศึกษาดังนี้

1. กำหนดนโยบายและแผนของสถานศึกษา โดยจัดให้มีการทำแผนงานของสถานศึกษาของตนขึ้น เพื่อจะได้ทราบว่า จะต้องทำกิจกรรมอะไรบ้าง ดังนั้นหน้าที่ความรับผิดชอบ ประการแรกของผู้บริหารสถานศึกษา คือ การจัดให้มีการทำแผนของสถานศึกษาของตนขึ้นเพื่อจะได้ทราบว่าในช่วงเวลาต่าง ๆ นั้น

จะต้องจัดทำกิจกรรมอะไรบ้าง อันจะเป็นแนวทางในการแสวงหา หรือการกำหนดทรัพยากรที่จะต้องใช้ในสถานศึกษา

2. กำหนดทรัพยากรที่ต้องการจากแผนกิจกรรมของหน่วยงานหรือสถานศึกษา ผู้บริหารจะต้องรวบรวมความต้องการด้านทรัพยากรจากแผนงานโครงการกิจกรรมโดยการจัดทำในรูปแผนงานหรืองบประมาณหมวดหมู่ที่ต้องการอย่างชัดเจน และที่สำคัญคือผู้บริหารจะต้องเรียงลำดับความสำคัญของโครงการเพื่อให้รู้ว่าควรจะทำกิจกรรมใด ก่อน-หลัง ทั้งนี้เพื่อสะดวก ในการบริหารทรัพยากรที่ได้มาให้สอดคล้องกับกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ

3. การแสวงหาทรัพยากร บทบาทหน้าที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาคือ บทบาทในการแสวงหาทรัพยากรเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการของสถานศึกษา โดยแสวงหาจากแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ เช่น งบประมาณ เงินรายได้โรงเรียน เงินบริจาค ทรัพยากรจากชุมชน เป็นต้น

4. การจัดสรรทรัพยากร ทรัพยากรที่ได้มานั้น อาจจะได้มาใน 2 รูปแบบ คือในรูปแบบของจำนวนรวม และทรัพยากรจำแนกเป็นรายโครงการหรือกิจกรรม ถ้าหากได้มาในรูปของ จำนวนรวมผู้บริหารต้องจัดสรรทรัพยากรที่ได้มาให้กับโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ โดยอาจต้องดำเนินการ ดังนี้

4.1 กำหนดเกณฑ์ในการจัดสรรเช่นความสอดคล้องกับนโยบายการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนผู้รับบริการ เป็นต้น

4.2 เรียงลำดับความสำคัญของโครงการ โดยอาจถือความรีบด่วนของโครงการ หรือความสนองตอบต่อนโยบายของโรงเรียน หรือหน่วยเหนือเป็นหลักในการเรียงลำดับความสำคัญของโครงการตามหลักความพร้อมของโครงการ โดยจัดสรรในลักษณะที่โครงการใดมีความพร้อมในการดำเนินการก็จะจัดสรรให้ก่อน การใช้ทรัพยากรเป็นการดำเนินกิจกรรมโดยอาศัยแผนงาน หรือโครงการเป็นตัวชี้้นำ ในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ นั้น ควรจะมีขั้นตอน ดังนี้

1) กำหนดแผนการใช้ โดยกำหนดการใช้ทรัพยากรให้ สอดคล้องกับกิจกรรมของโครงการ เช่น การใช้กระดาษ ควรจะใช้ในกิจกรรมขั้นตอนใด

2) ควบคุมการใช้ เป็นการดูแลการใช้ทรัพยากรของผู้เกี่ยวข้องในการใช้ทรัพยากร ให้ตรงกับคุณลักษณะ ประหยัด และมีประสิทธิภาพ

5. การประเมินการใช้ทรัพยากรมีความสำคัญมากแต่ผู้บริหารส่วนใหญ่จะมองข้ามขั้นตอนนี้ไป การประเมินการใช้ทรัพยากรอาจจะมองในด้านต่อไปนี้

5.1 ประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากร ทรัพยากรบางประการที่ได้รับการจัดสรรมานั้นสามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ตัวอย่างเครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมมีประสิทธิภาพตรงกับที่ต้องการเพียงใด

5.2 ประสิทธิภาพของทรัพยากร ทรัพยากรที่ได้รับนั้นทำให้หน่วยงานประสบ ความสำเร็จโดยใช้ทรัพยากรนั้นตรงกับเป้าหมายความเพียงพอของทรัพยากร ประเมินดูว่าทรัพยากร ที่ได้รับการจัดสรรมานั้นเพียงพอกับความต้องการหรือไม่

5.3 ปัญหาอุปสรรคในการใช้ทรัพยากร ผลการประเมินผู้บริหารจะได้นำไป ปรับปรุงด้านต่าง ๆ เช่นการจัดสรร การใช้และการควบคุม เป็นต้น

จากแนวความคิดดังกล่าวสรุปได้ว่าผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนทั้งที่มีอยู่และได้รับมาเพื่อใช้ในการจัดการศึกษา การใช้ทรัพยากรจะมีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการทั้งในด้านการจัดการ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารงบประมาณของผู้บริหารเป็นสำคัญ

6. แนวทางการบริหารงานทรัพยากรการศึกษาของผู้บริหารการศึกษา

จากข้อค้นพบของงานวิจัยและแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวถึงข้างต้น ผู้เขียนสรุปเป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการและทรัพยากรทางการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1. ด้านผู้บริหารทางการศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้นำทางวิชาการและผู้นำในการบริหารงานทั้งระบบ โดยผู้บริหารควรแสดงให้บุคลากรและชุมชนยอมรับทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการบริหารงานวิชาการ งานทรัพยากรการศึกษา งานอื่นๆ ของสถานศึกษา รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงเจตคติและความตั้งใจดีต่อโรงเรียน นักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนท้องถิ่น

2. ด้านบุคลากรที่รับผิดชอบงานวิชาการและงานเกี่ยวกับทรัพยากรการศึกษา ควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในงานที่รับผิดชอบ กรณีที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น งานพัสดุ งานการเงิน ฯลฯ บุคลากรควรได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ความสามารถและทักษะอย่างเหมาะสมเพียงพอ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพและปลอดภัย นอกจากนี้บุคลากรที่รับผิดชอบงานควรมีจำนวนที่เหมาะสมเพียงพอกับภาระงาน

3. ด้านหลักและกระบวนการดำเนินงาน ทั้งงานวิชาการ และงานทรัพยากรการศึกษา ผู้บริหารและบุคลากรที่รับผิดชอบ ควรดำเนินงานตามหลักและกระบวนการของงานนั้นๆ ให้ครอบคลุมภารกิจและขั้นตอนการดำเนินงาน โดยทุกภารกิจควรมีการวางแผน มีการดำเนินงานตามแผน มีการประเมินผลและการปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้โดยยึดตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบด้วย หลักประสิทธิภาพ หลักประสิทธิผล หลักการตอบสนอง หลักความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ หลักเปิดเผยโปร่งใส หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค หลักการมีส่วนร่วม หลักการกระจายอำนาจ และหลักคุณธรรมจริยธรรม

ในการดำเนินงานใดๆ ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบควรคำนึงถึงบริบทและสภาพแวดล้อมของงานและองค์กร คำนึงถึง ผลลัพธ์ ผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบที่อาจเกิดขึ้น และควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จริงจัง พยายามให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วม และปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

4. ด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ ทั้งผู้บริหารและบุคลากรควรร่วมมือร่วมใจกันทำงานให้บรรลุตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายขององค์การ ร่วมกันสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน

5. ด้านทรัพยากรในการดำเนินงาน ผู้บริหารควรจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสม เพียงพอ และเป็นธรรมแก่ผู้ปฏิบัติ ทั้งทรัพยากรที่เป็นตัวเงินและทรัพยากรที่ไม่ใช่เงิน